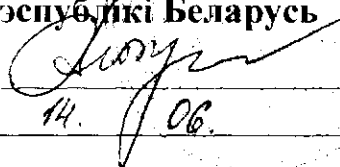

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Вучэбна-метадычнае аб'яднанне ВНУ
Рэспублікі Беларусь па гуманітарнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

**Першы намеснік
Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь**

А.І. Жук

14. 06.

20 11 г.

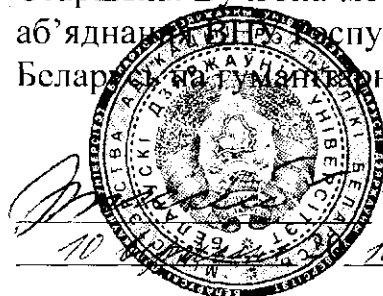
Рэгістрацыйны № ТД-Я.153 /тып.

**ГІСТОРЫЯ НОВАГА ЧАСУ КРАІН АЗІІ,
АФРЫКІ І ЛАЦІНСКАЙ АМЕРЫКІ**

**Тыпавая вучэбная праграма
для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці
1-21 03 01 Гісторыя (па накірунках)**

УЗГОДНЕНА

Старшыня Вучэбна-метадычнага
аб'яднання ВНУ Рэспублікі
Беларусь па гуманітарнай адукацыі

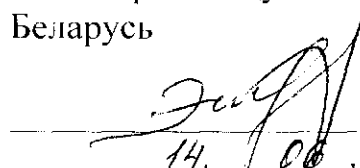

У.Л. Ключа

10 10 г.

УЗГОДНЕНА

Начальнік Упраўлення вышэйшай і
сярэдняй спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі Рэспублікі
Беларусь

Ю.І. Міксюк

14. 06. 20 11 г.

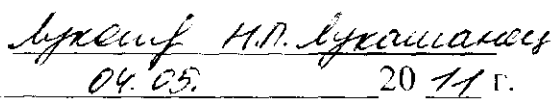
Прарэктар па вучэбнай і выхаваўчай
дзяржаўнай установы адукацыі
Беларускі інстытут вышэйшай

В.І. Шупляк

04. 05. 20 11 г.

Эксперт-нормакантралёр

04. 05. 20 11 г.

Мінск 2010

ЗМЕСТ

Тлумачальная запіска	4
Прыкладны тэматычны план	6
Змест вучэбнай дысцыпліны	7
Літаратура	24

Док. мессе в часу краіні Азіі, Афрыкі і ПА

СКЛАДАЛЬНІКІ:

У. С. Кошалеў, загадчык кафедры гісторыі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар гістарычных навук, прафесар;

Я. Г. Колб, дацэнт кафедры гісторыі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Я. А. Красулін, дацэнт кафедры гісторыі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук;

Д. Г. Ларыёнаў, дацэнт кафедры гісторыі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра новай і навейшай гісторыі Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя М. Танка»;

Л. М. Сямёнава, прафесар кафедры паліталогіі і гуманітарных дысцыплін Прыватнай установы адукацыі «Інстытут парламентарызма і прадпрымальніцтва», кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай гісторыі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (пракакол № 4 ад 21 студзеня 2010 г.);

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (пракакол № 3 ад 11 лютага 2010 г.);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарных спецыяльнасцях Вучэбна-метадычнага аб'яднання вышэйшых навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь па гуманітарнай адукацыі (пракакол № 1 ад 11 сакавіка 2010 г.)

Адказы за рэдакцыю: У. С. Кошалеў.

Адказы за выпуск: Я. Г. Колб.

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Праграма дысцыпліны «Гісторыя новага часу краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі» распрацавана ў адпаведнасці адукацыйным стандартам «Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць 1-21 03 01 Гісторыя (па накірунках)».

Лекцыйны курс ахоплівае гісторыю народаў рэгіёна на працягу некалькіх стагоддзяў і з'яўляецца працягам курсаў па старажытнай і сярэднявечнай гісторыі гэтых краін.

Гісторыя краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі разглядаецца як важнейшая складаючая частка сусветна-гістарычнага працэсу. Курс ахоплівае практычна ўвесь спектр сацыяльна-эканамічных, палітычных і культурных працэсаў, якія адбываліся ў краінах Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў новы час. Змест курса будзецца на спалучэнні праблемнага і канкрэтна-гістарычнага прынцыпаў. Праграма змяшчае як тэарэтычнае асэнсаванне агульнага і асаблівага, так і вялізны фактычны матэрыял. Вывучэнне гісторыі краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі мае вялікае навуковае і палітычнае значэнне, якое вызначаецца роллю народаў гэтых краін у сусветна-гістарычным працэсе. Задача студэнтаў заключаецца ў спасціжэнні агульных заканамернасцей развіцця чалавечага грамадства і своеасаблівых формаў праяўлення гэтых заканамернасцей ва ўсходніх цывілізацыях.

Гісторыя ўсходніх цывілізацый у прынцыпе адрозніваецца ад еўрапейскага аналага. На Усходзе не было феадалізму ў яго класічным марксісцкім разуменні, не было і антычнасці. Развіццё ўсходніх цывілізацый характарызуецца цыклічнасцю. У адносінах да гэтага рэгіёна немагчыма выпрацаваць адзіную перыядызацыю, якая б абапіралася на аб'ектыўныя крытэрыі. У сусветнай гістарыяграфіі ў дачыненні да краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, як правіла, ужываюцца ўмоўныя храналагічныя межы, зыходзячы з традыцыйнай еўрапейскай перыядызацыі. Найбольш адэкватным канцэптэуальным сродкам спасціжэння гісторыі краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў новы час з'яўляецца тэорыя мадэрнізацыі. У адпаведнасці з гэтай тэорыяй традыцыйнае, гэта значыць сярэднявечае, грамадства захавалася ў краінах Усходу практычна да ХХ ст. Толькі ў ХІХ ст. пад уплывам заходнееўрапейскай каланіяльнай экспансіі ў асобных усходніх краінах пачаўся працэс еўрапеізацыі і мадэрнізацыі, які выклікаў ломку і трансфармацыю традыцыйных грамадскіх структур Усходу.

Мэта вывучэння дысцыпліны: фарміраванне ў студэнтаў комплекснага прадстаўлення аб асноўных тэндэнцыях і асаблівасцях сацыяльна-эканамічнага, палітычнага і духоўнага развіцця вядучых краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў ХVІ – пачатку ХХ стст.

Асноўнымі задачамі выкладання дысцыпліны «Гісторыя новага часу краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі» з'яўляюцца:

- фарміраванне і развіццё гістарычнага мыслення студэнта;
- фарміраванне прафесійных кампетэнцый гісторыка;
- раскрыццё агульных тэндэнцый і спецыфікі развіцця вядучых краін краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў ХVІ – пачатку ХХ ст.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен ведаць:

- асноўныя тэорыі сусветна-гістарычнага працэсу ў эпоху Новага часу ў адпаведнасці з фармацыйным, цывілізацыйным, культуралагічным і іншымі сучаснымі падыходамі;
- асаблівасці гістарычнага развіцця і прычыны «адставання» краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў Новы час;
- спадчыну духоўнай і матэрыяльнай культуры цывілізацый Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў Новы час;

умець:

- прымяняць сучасныя метадалагічныя падыходы і тэорыі грамадскага развіцця пры характарыстыцы сусветна-гістарычнага працэсу ў Новы час;
- тлумачыць уплыў розных цывілізацыйных фактараў на сацыяльна-эканамічнае, палітычнае, этнаканфесійнае і культурнае развіццё асобных краін, цывілізацый і рэгіёнаў свету;
- аналізаваць асаблівасці гістарычнага развіцця краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў Новы час, тлумачыць сутнасць каланіяльнага і паўкаланіяльнага тыпаў мадэрнізацыі;
- ацэньваць асноўныя дасягненні духоўнай і матэрыяльнай культуры краін Усходу і Лацінскай Амерыкі ў Новы час.

Тыпавая вучэбная праграма па дадзенай дысцыпліне складзена на аснове навішых дасягненняў айчыннай і сусветнай гістарычнай навукі. Праграма курса «Гісторыя новага часу краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі» адлюстроўвае пераемнасць з папярэднімі і сумежнымі дысцыплінамі (гісторыя сярэдніх вякоў, гісторыя Новага часу, гісторыя паўднёвых і заходніх славян і інш.), што забяспечвае комплекснасць і цэласнасць вывучэння студэнтамі гістарычнага працэсу.

Праграма нацэльвае на выкарыстанне эфектыўных педагагічных метадык і тэхналогій, якія накіроўваюць студэнтаў на пошукі новых ведаў, набываюць вопыту самастойнага вырашэння разнастайных задач:

- тэхналогіі праблемна-модульнага навучання;
- тэхналогія вучэбна-даследчай дзейнасці;
- праектныя тэхналогіі;
- камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусія, прэс-канферэнцыя, навучальныя дэбаты і іншыя актыўныя формы і метады),
- метады кейсаў (аналіз сітуацыі).

Для кіравання навучальным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці педагогам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў.

Праграма змяшчае спіс вучэбнай і навуковай літаратуры, вывучэнне якой дазваляе пашырыць і паглыбіць веды студэнтаў па новай гісторыі краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі.

Вывучэнне дысцыпліны максімальна разлічана на 76 гадзін, у т. л. 50 аўдыторных (30 гадзін лекцый, 20 гадзін практычных заняткаў), як правіла, яна вывучаецца на працягу 4-га семестра, выніковай справаздачай прадугледжваецца залік.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№ п/ п	Назвы раздзелаў	Колькасць галзін		
		Аўдытор ных	З іх	
			Лекцыі	Семі- нары
1.	Уводзіны	2	2	
2.	Краіны Азіі і Афрыкі ў XVI–XVIII стст.	14	8	6
3.	Лацінская Амерыка ў каланіяльны перыяд	6	4	2
4.	Краіны Азіі і Афрыкі у XIX – пач XX ст.	18	10	8
5.	Станаўленне незалежных дзяржаў у Лацінскай Амерыцы ў XIX – пач. XX ст.	10	6	4
	Усяго	50	30	20

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

1. УВОДЗІНЫ

Прадмет і задачы курса. Месца азіяцкіх, афрыканскіх і лацінаамерыканскіх краін у сусветна-гістарычным працэсе. Навуковае і палітычнае значэнне курса. Праблема «Усход – Заход». Агульныя заканамернасці і асаблівасці развіцця. Перыядызацыя. Змест паняцця «новы час» у дачыненні да краін Азіі, Афрыкі, Лацінскай Амерыкі .

Тэарытычныя асновы курса. Спалучэнне фармацыйнага і цывілізацыйнага падыходаў. Развіццё гістарычнай навукі аб краінах Азіі і Афрыкі. Асноўныя напрамкі заходнееўрапейскай гістарыяграфіі. Важнейшыя канцэпцыі сусветна-гістарычнага працэсу. Г. В. Ф. Гегель, К. Маркс, А. Тойнбі, М. Вебер. Школа мір-сістэмнага аналізу. Савецкая гістарыяграфія, яе дасягненні і недахопы. Распаўсюджванне ўсходазнаўчых ведаў у Беларусі.

2. КРАІНЫ АЗІІ І АФРЫКІ Ё XVI–XVIII стст.

Асноўныя рысы усходняга феадалізму. Паняцце «традыцыйнага грамадства». Асноўныя цэнтры феадалізму на Усходзе. Агульнае і спецыфічнае ва ўсходнім феадалізме. Адсутнасць ці слабое развіццё прыватнай уласнасці. Перавага вярхоўнай уласнасці дзяржавы на зямлю. Роля прыродных умоў у спецыфічнасці эканамічнага ўкладу ўсходняга грамадства. Дзяржаўны кантроль над вытворчасцю. Феномен «улада – уласнасць». Захаванне абшчыннай арганізацыі гаспадаркі. Саслоўная структура. Сялянства – аснова традыцыйнага ўсходняга грамадства. Дзяржаўна-рэлігійная рэгламентацыя сацыяльнага жыцця. Дэспатычны характар палітычных рэжымаў. Традыцыйналісцкі тып сацыяльнай псіхалогіі. Пануючыя ўяўленні аб чалавеку, аб узаемаадносінах індывіда і сацыяльнага калектыву. Уяўленні аб навакольным свеце. Адносіны да еўрапейцаў і еўрапейскай культуры.

Каланіялізм на Усходзе ў XVI–XVIII ст. Каланізацыя як з’ява сусветна-гістарычнага значэння. Паняцце «калонія». Сувязь каланізацыі з развіццём капіталізму ў Еўропе. Этап гандлёвай экспансіі Захаду на Усходзе. Метады эксплуатацыі калоній, уласцівыя гэтаму этапу. Масавае знявольванне людзей (гандаль рабамі). Пачатак тэрытарыяльных захопаў. Значэнне калоній для еўрапейскіх краін у гэты час. Пераадоўванне ізаляванасці лакальных цывілізацый. Паступовае ўключэнне Усходу і Афрыкі ў сусветную гісторыю. Слабае ўздзеянне еўрапейцаў на традыцыйныя структуры Усходу ў XVII – XVIII ст.

Развіцця рэлігійныя сістэмы Усходу ў XVII–XVIII ст. Іслам і індабудызм. Этычная сістэма канфуцыянства. Сінтаізм, будызм і канфуцыянства ў Японіі. Будызм у Паўднёва-Усходняй Азіі. Уздзеянне рэлігійных дактрын на фарміраванне традыцыйнага спосабу жыцця і дзяржаўнасці. Распаўсюджванне

ісламу ў Афрыцы. Спробы распаўсюджвання хрысціянства на Усходзе. Дзейнасць хрысціянскіх місіянераў. Масавая хрысціянізацыя насельніцтва Філіпінаў.

Японія перыяду сёгуната Такугава. Такугава Іяёсу. Аб'яднанне Японіі і ўсталяванне сістэмы сёгуната. Своеасабліваць працэсу аб'яднання Японіі. Палітычны рэжым сёгуната. Саслоўная сістэма пры Такугава. Арганізацыя пануючага саслоўя. Прававое становішча сялянства. Статус гарадоў і гарадскія саслоўі. Рэгламентацыя ўмоў жыцця і побыту насельніцтва. Пануючая ідэалогія Японіі пры Такугава.

Уздым японскай гаспадаркі пасля аб'яднання. Своеасабліваць японскага феадалізму. Рост гарадскога насельніцтва. Рамесныя цэхі і купецкія гільдыі. Узнікненне ўрадавых і кланавых мануфактур. Эканамічны заняпад у XVIII ст. Фінансавы крызіс. Разлажанне натуральнай гаспадаркі. Рост запазычанасці дваранства. Узмацненне пазіцый трэцяга саслоўя. Разлажэнне традыцыйнай саслоўнай сістэмы. Масавы голад 80-х гг. XVIII ст. Гарадскія і сялянскія паўстанні ў канцы XVIII ст. Мерапрыемствы сёгунаў па захаванні традыцыйных адносін (рэформы гадоў Кёха і гадоў Кансэй).

З'яўленне еўрапейцаў у Японіі. Дзейнасць хрысціянскіх місіянераў. Самаізаляцыя Японіі, яе прычыны і вынікі для краіны.

Культура Японіі XVII–XVIII ст. Культурны ўздым XVII – XVIII ст. Росквіт гарадской культуры ў канцы XVII – пачатку XVIII ст. Дэмакратызацыя культуры. Школа і асвета пры Такугава. Скасаванне манаполіі вышэйшых слаёў на адукацыю. Развіццё друкарства. Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці японскай літаратуры XVII–XVIII ст. Тэатральнае мастацтва Японіі (тэатр Кабукі). Жываліс і архітэктура.

Уздзеянне еўрапейскай навукі і культуры на культуру Японіі. Высокая здольнасць японцаў да пераймання перадавога вопыту. Паслабленне культурнай ізаляцыі ў гады праўлення Ёсімунэ. Распаўсюджванне еўрапейскіх ведаў. Узнікненне групойкі рангакуся (галандская школа). Зараджэнне і развіццё апазіцыйнай ідэалогіі. Школа прыхільнікаў нацыянальнай японскай арыентацыі – вагаку. Этычнае вучэнне сінгаку. Ідэя адраджэння сінта. Уздзеянне канфуцыянства на ўклад жыцця (патэрналізм, адданасць старэйшым, моцная сям'я, культ этычнай нормы).

Цынская імперыя ў Кітаі. Заваёва Кітая манчжурамі. Захаванне традыцыйных устояў кітайскага грамадства. Формы зямельнай уласнасці пры Цынах. Саслоўная структура цынскага Кітая. Манчжуры – пануючае саслоўе Кітая. Палітычны лад Кітая пры Цынах. Афіцыйная ідэалогія.

Параўнальна спрыяльны перыяд унутранага развіцця ў сярэдзіне XVII – XVIII ст. Мерапрыемствы Цынаў па адраджэнні сельскай гаспадаркі Кітая. Інтэнсіўнае развіццё рамяства, гандлю і гарадоў. Уступ Кітая ў паласу заняпаду ў канцы XVIII ст. Нераўнамернасць гэтага працэсу. Канцэнтрацыя зямельнай уласнасці. Павелічэнне рэнты і дзяржаўных падаткаў. Разлажэнне феадальна-

бюракратычнага апарату, зніжэнне баяздольнасці ўзброеных сіл. Пашырэнне аграрных хваляванняў. Тайныя суполкі.

Заваёўніцкія паходы Цынаў. Дыпламатычныя і гандлёвыя адносіны з суседзямі і еўрапейцамі, ізаляцыя краіны.

Духоўнае і культурнае жыццё Кітая ў XVII – XVIII ст. Асаблівасці сістэмы мыслення, паводзін і псіхалогіі ў традыцыйным Кітаі. Сямейныя адносіны, захоўванне кланавых сувязей. Уяўленні аб Сусвеце, аб месцы і ролі Кітая ў свеце. Адносіны да еўрапейцаў і еўрапейскай культуры. Уплыў канфуцыянства на менталітэт кітайцаў.

Школа і адукацыя ў цынскім Кітаі. Схаластыка ў навучанні. Сістэма экзаменаў. Заняпад навуковай думкі і тэхнічнага вынаходніцтва. Устанаўленне манчурамі жорсткага кантролю над ідэалогіяй і культурай. Афіцыйная рэдакцыя гістарычных сачыненняў. Застойнасць і фармалізм у літаратуры і жывапісе. Узмацненне кансервацыі навуковай і мастацкай думкі з пераходам да самаізаляцыі.

Традыцыйнае грамадства ў Карэі. Манчжурская агрэсія ў Карэі ў пачатку XVII ст. Пераўтварэнне краіны ў васала Цынаў. Пераход да палітыкі самаізаляцыі. Эканамічны ўздым XVII – XVIII ст. Разлажэнне дзяржаўна-феадальнай сістэмы. Развіццё таварна-грашовых адносін. Рост прыватнай уласнасці на зямлю. Эканамічная палітыка карэйскіх правіцеляў. Сялянскія выступленні XVII – XVIII ст. Пераход да палітыкі «супакаення». Паслабленне прыгоннай залежнасці.

Ідэйная барацьба паміж прыхільнікамі артадаксальнага канфуцыянства і неканфуцыянства. Пераўтварэнне неканфуцыянства ў афіцыйную ідэалогію. Азнямленне карэйцаў з еўрапейскай культурай. Дзейнасць хрысціянскіх місіянераў у Карэі. Росквіт плыні сірхак. Навуковая думка Карэі XVII – XVIII ст. Развіццё літаратуры і мастацтва.

Манголія пад уладай цынскага Кітая. Мангольскія ханствы ў XVII – XVIII ст., іх сацыяльны лад. Асноўныя віды вытворчай дзейнасці насельніцтва. Прычыны замаруджанасці ўнутранага развіцця мангольскага грамадства. Распаўсюджванне ламаізму. Яго ўплыў на ўнутраны стан Манголіі.

Захоп Халхі манчурамі. Сістэма кіравання мангольскімі землямі. Унутраная палітыка Цынаў у Манголіі. Паўстанне 1754 – 1758 гг. Сацыяльна-палітычныя вынікі манчжурскага захопу.

Пранікненне еўрапейцаў у краіны Паўднёва-Усходняй Азіі ў XVII – XVIII ст. Еўрапейскае пранікненне ў Паўднёва-Усходнюю Азію ў XVI ст. Стварэнне апорных пунктаў іспанцаў і партугальцаў. Пераход вядучай ролі ў каланізацыі рэгіёна да Нідэрландаў, Англіі і Францыі. Змены ў метадах эксплуатацыі. Працідзеянне дзяржаў кантынентальнай часткі еўрапейскай экспансіі. Вылучэнне Філіпінаў і Інданезіі з рэгіянальнай агульнасці. Складванне астраўнога і паўастраўнога субрэгіёнаў Паўднёва-Усходняй Азіі.

Краіны Індакітайскага паўвострава. Фарміраванне цэнтралізаваных дзяржаў у XVII – XVIII ст. Абвастрэнне сепаратысцкіх тэндэнцый у В’етнаме ў сярэдзіне XVII ст. Саперніцтва з Сіамам за перавагу ў Індакітаі. Стварэнне цэнтралізаванай дзяржавы Нгуенаў. Крызіс дзяржаўна-феадальнай сістэмы. Сялянская вайна тэйшонаў. Аб’яднанне краіны. Скасаванне дзяржаўна-феадальнай сістэмы. Адносіны з суседзямі і еўрапейцамі ў XVIII ст. Дзейнасць каталіцкіх місіянераў. Каталіцкая царква ў В’етнаме.

Дзяржавы Лаоса ў XVII – XVIII ст., іх адносіны з суседзямі. Унутранае становішча ў кхмерскіх землях. Устанаўленне дынастыі Нарадомаў. Войны кхмераў з В’етнамам і Сіамам (Аютыяй).

Росквіт познеаютыйскай дзяржавы ў XVII ст. Еўрапейскае пранікненне ў Сіам. Паспяховыя войны з іншаземцамі другой паловы XVII ст. Выгнанне еўрапейцаў у канцы XVIII ст. «Зачыненне» Сіама. Падзенне Аютыйскага каралеўства. Аднаўленне дзяржаўнасці пры дынастыі Чакры ў канцы XVIII ст. Рэформы канца XVIII – пачатку XIX ст. Утварэнне стабільнай сістэмы ўлады. Росквіт літаратуры і мастацтва.

Аб’яднанне бірманскіх княстваў у сярэдзіне XVI ст. Бірмана-сіамская вайна. Еўрапейскае пранікненне ў Бірму. Закрыццё англа-галандскіх факторый у сярэдзіне XVII ст. Адносіны Бірмы з еўрапейцамі ў канцы XVII – пачатку XVIII ст. Заняпад бірманскай дзяржавы ў сярэдзіне XVIII ст. Монскі захоп Бірмы. Антымонскі рух і ўсталяванне дынастыі Канбун. Мерапрыемствы па ўмацаванні цэнтральнай улады.

Філіпіны. Захоп Філіпінаў Іспаніяй. Рэжым энкам’ед. Феадалізацыя мясцовай племянной вярхушкі. Масавая хрысціянізацыя насельніцтва. Палітыка эканамічнай ізаляцыі. Змены ў метадах каланіяльнай эксплуатацыі ў сярэдзіне XVIII ст. Англійская экспансія на Філіпінах. Антыкаланіяльныя рухі XVII – XVIII ст.

Краіны Малайскага архіпелага. Палітычная карта астраўной часткі Паўднёва-Усходняй Азіі ў пачатку XVI ст. Стан сельскай гаспадаркі і рамяства. Знешнегандлёвыя сувязі. Першая хваля еўрапейскай каланізацыі. Захоп партугальцамі Малакі. Англа-галандскае пранікненне. Батавія – апорны пункт галандцаў у архіпелазе. Падзел султаната Матаран. Распаўсюджванне галандскага ўплыву на астравы архіпелага. Антыгаландскія паўстанні XVII – XVIII ст. Метады эксплуатацыі падпарадкаваных тэрыторый. Адрозненні ў ступені галандскага ўплыву на традыцыйныя структуры розных астраўных грамадстваў. Унутраны крызіс галандскай Ост-Індскай кампаніі ў канцы XVIII ст.

Імперыя Вялікіх Маголаў у Індыі. Утварэнне дзяржавы Вялікіх Маголаў. Перавага дзяржаўнай уласнасці на зямлю. Сістэма джагірдарства. Формы прыватнай зямельнай уласнасці. Касты і абшчына ў эпоху Вялікіх Маголаў. Этна-канфесіянальная сітуацыя ў імперыі Вялікіх Маголаў. Кансэнсусны варыянт цэнтралізацыі ў час праўлення Акбара. Праяўленне крызісных з’яў. Рост сепаратызму.

Дзяржава маратхаў. Канфліктны варыянт цэнтралізацыі пры Аўрангзебе. Абвастрэнне сацыяльных і рэлігійна-нацыянальных супярэчнасцей. Антымагольскія рухі. Набегі іранцаў і афганцаў. Барацьба маратхаў за перавагу ў Паўночнай Індыі. Распад дзяржавы Вялікіх Маголаў.

Пачатак каланіяльнага захопу Індыі. Адносіны індыйцаў і еўрапейцаў у XVII – XVIII ст. Стварэнне апорных пунктаў еўрапейскіх краін на індыйскай тэрыторыі. Ост-Індскія кампаніі. Англа-французскае саперніцтва ў Індыі. Пачатак брытанскага захопу Індыі. Захоп Бенгаліі. Падпарадкаванне Паўднёвай Індыі. Метады эксплуатацыі Індыі ў XVIII ст. Зямельна-падатковыя рэформы 1793 г. Пачатак непасрэднага ўздзеяння брытанцаў на традыцыйнае індыйскае грамадства.

Індыйская культура XVI – XVIII ст. Асаблівасці духоўнага жыцця традыцыйнага індыйскага грамадства. Лад жыцця і спецыфіка менталітэту насельніцтва. Узаемадзеянне ісламу і індуізму. Спроба стварэння сінкрэтычнай рэлігіі. Праблема сінтэзу мусульманскай і індуіскай культур. Навука ў Індыі. Росквіт архітэктуры. Асноўныя рысы выяўленчага мастацтва. Пранікненне еўрапейскіх сюжэтаў у жывапіс. Заняпад культуры ў XVII – XVIII ст. Капіраванне і ўдасканаленне сярэдневяковых форм.

Дзяржава Дурані ў Афганістане. Афганскія землі ў складзе валоданняў Вялікіх Маголаў і Сефявіцкага Ірана. Стварэнне незалежных афганскіх княстваў у XVII – пачатку XVIII ст. Афганістан у складзе імперыі Надзір-шаха. Першае аб'яднанне афганскіх плямён у адзіную незалежную дзяржаву Дурані. Захопніцкія паходы Ахмат-шаха. Барацьба афганскіх правіцелей за ўнутраную кансалідацыю краіны. Распад Дуранійскай дзяржавы.

Заняпад дзяржавы Сефявідаў у Іране. Барацьба за ўладу. Пагаршэнне ўнутранага становішча ў Іране ў канцы XVII ст. Заняпад рамяства і знешняга гандлю. Прычыны абвастрэння сацыяльнай напружанасці ў канцы XVIII – пачатку XIX ст. Вызваленчая барацьба на ўскраінах краіны. Няўдалыя войны з Турцыяй і Расіяй.

Захоп Ірана афганцамі. Вызваленчая барацьба. Прыход да ўлады Надзір-шаха і падзенне дынастыі Сефявідаў. Захопніцкія паходы Надзір-шаха. Міжусобная барацьба пасля яго смерці. Аб'яднанне краіны пад уладаю Кярымхан Зенда. Мерапрыемствы па ўмацаванні дзяржавы. Аднаўленне феадальных усобіц. Усталяванне дынастыі Каджараў.

Асманская імперыя (Турцыя) у XVII – XVIII ст. Тэрыторыя і насельніцтва Асманскай імперыі ў пачатку XVII ст. Наспяванне крызісу традыцыйнага грамадства. Разлажэнне ваенна-леннай сістэмы. Рост сепаратызму. Паслабленне цэнтральнай улады. Эканамічны заняпад у другой палове XVII – XVIII ст. Фінансавыя цяжкасці. Зніжэнне баяздольнасці ўзброеных сіл.

Працяг ваеннага ўціску асманаў на Еўропу. Паражэнне пад Венай. Карлавіцкія мірныя пагадненні і Канстанцінопальскі дагавор 1700 г.

Нарастанне еўрапейскага ўціску на Асманскую імперыю ў XVIII ст. Рэжым капітуляцый. Аслабленне міжнароднага становішча імперыі ў другой палове XVIII ст. Узнікненне «ўсходняга пытання». Ваенны націск Расіі. Руска-турэцкія войны апошняй трэці XVIII ст.

Культура Турцыі XVII – XVIII ст. Навукова-тэхнічнае і культурнае адставанне Асманскай імперыі ад Еўропы. Прыкметы культурнага заняпаду ў XVII ст. Панаванне схаластыкі ў адукацыі і навуцы. Негатыўны ўплыў ісламскай догмы на развіццё навуковай думкі. Капіраванне дасягненняў «залатога веку» ў літаратуры і мастацтве. Культурны застоі ў XVIII ст. Узмацненне еўрапейскага культурнага пранікнення ў XVIII ст. Развіццё друку. Захапленне турэцкай эліты еўрапейскай модай і раскошай. Складванне эклектычнага стылю ў мастацтве Турцыі XVI – XVIII ст. Памфлетная літаратура канца XVIII ст.

Арабскія краіны ў складзе Асманскай імперыі. Уваход арабскіх краін у склад Асманскай імперыі ў XVI – першай палове XVII ст. Кіраванне арабскімі правінцыямі. Аграрныя адносіны ў арабскіх краінах. Гарады і рамяство ў XVII – XVIII ст. Устанаўленне ўлады мясцовых дынастый. Егіпет пры мамлюках. Хусэйніцкі Туніс. Улада дзеяў у Алжыры. Лівія пры Караманлы. Шэрыфскае праўленне ў Марока. Хасаніды ў Іраку. Барацьба арабскіх краін за поўную незалежнасць у другой палове XVIII ст. Паўстанні ў Ліване, Сірыі і Іраку. Барацьба Алі-бея супраць турэцкага панавання. Французская экспедыцыя ў Егіпет. Англа-французскае саперніцтва ў Егіпце.

Крызіс арабскага традыцыйнага грамадства. Агульная характарыстыка інтэлектуальнага жыцця арабскіх краін у канцы XVIII ст. Заняпад «класічнай» арабскай літаратуры. Становішча вуснай народнай творчасці. Эканамічныя, палітычныя і культурныя кантакты з Еўропай. Значэнне экспедыцыі Напалеона ў Егіпет.

Афрыка на поўдзень ад Сахары ў XVII – XVIII ст. Прыродна-кліматычныя ўмовы жыцця чалавека. Адносная ізаляванасць этнічных супольнасцей. Замаруджаныя тэмпы развіцця. Разнастайнасць тыпаў гаспадаркі ў рэгіёнах. Абшчынна-радавая арганізацыя. Адсутнасць развітай рэлігіі і пісьменнай культуры. Асноўныя дзяржаўныя ўтварэнні. Эфіопія – найбольш старажытная дзяржава Афрыкі з бесперапыннай гісторыяй.

Гандаль рабамі і яго ўздзеянне на развіццё народаў Афрыкі. Стварэнне еўрапейскіх факторый на афрыканскім узбярэжжы. Пранікненне еўрапейцаў ва ўнутраныя раёны Афрыкі. Першакаланіяльныя войны. Утварэнне Капскай калоніі. Арабы на ўсходнеафрыканскім узбярэжжы. Занзібарскі султанат.

3. ЛАЦІНСКАЯ АМЕРЫКА У КАЛАНІЯЛЬНЫ ПЕРЫЯД

Канкіста. Адкрыццё Новага Свету. Сутыкненне цывілізацый і спробы яго асэнсавання. Феномен канкістадора. Заваяванне Мексікі і Пэру. Адносіны паміж свецкай адміністрацыяй і каталіцкай царквой. Экспедыцыі ў Паўночнай

Амерыцы і Амазоніі. Падзел Новага Свету паміж Іспаніяй і Партугаліяй. Актыўнасць іншых еўрапейскіх дзяржаў у Новым Свете.

Каланіяльная сістэма. Адміністрацыйны падзел іспанскіх калоній. Віцэ-каралеўствы, генерал-капітанствы, аўдыенсіі, інтэнданствы. Эканамічнае развіццё. Адносіны з метраполіяй. Сацыяльныя працэсы. Складанне іерархічнай сістэмы каст. Арганізацыя жыцця індзейскіх грамадаў. Энкамьенды і рэдукцыі. Барацьба індзейцаў супраць каланіяльнага прыгнёту.

4. КРАІНЫ АЗП І АФРЫКІ У ХІХ – пач. ХХ ст.

Каланіялізм на Усходзе ў ХІХ – пачатку ХХ ст. Трансфармацыя каланіяльнага гандлю ў каланіяльную экспансію і захопы. Таварная інтэрвенцыя еўрапейскіх дзяржаў з пачаткам прамысловага перавароту на Захадзе. Вываз капіталаў на Усход. Формы і метады каланіяльнай эксплуатацыі. Змена значэння калоній для развітых дзяржаў. Тэрытарыяльны падзел свету ў канцы ХІХ – пачатку ХХ ст. З’яўленне паўкалоній. Дваістасць вынікаў каланіяльнага захопу. Праблема «цаны прагрэсу».

Трансфармацыя ўсходняга грамадства. Крызіс традыцыйных сацыяльных структур. Яго паскарэнне еўрапейскім пранікненнем. Уздзеянне іншаземцаў на традыцыйнае грамадства. Уваход усходніх краін у сусветны рынак і сусветную гаспадарчую сістэму. Паскарэнне развіцця таварнай вытворчасці. Пашырэнне сферы таварна-грашовых адносін. Стварэнне нацыянальнай фабрычна-заводскай прамысловасці. Парушэнне стадыяльнасці капіталістычнага развіцця на Усходзе. Сінтэз традыцыйнага і сучаснага ва ўсходнім капіталізме. «Два капіталізмы» на ўсходзе. Змены ў сацыяльнай структуры ўсходняга грамадства. «Дзве буржуазіі» ў краінах Усходу. «Кансерватыўны» шлях капіталістычнага развіцця Усходу.

Нацыянальна-вызваленчы рух у краінах Усходу ў ХІХ – пачатку ХХ ст. Дэстабілізацыя традыцыйнага грамадства ў выніку ўнутранага распаду і еўрапейскага пранікнення. Разбурэнне звыклага сацыяльнага асяроддзя. Распаўсюджванне еўрапейскіх навукова-тэхнічных ведаў і культуры. Пратэст традыцыйнага грамадства супраць чужаземных норм і прынцыпаў жыцця. Формы пратэсту. «Феадальны» нацыяналізм. Фарміраванне нацыянальнай буржуазіі і нацыянальнай інтэлігенцыі. Складанне нацый. «Буржуазны» нацыяналізм, яго асноўныя плыні. Перайманне элементаў заходняй палітычнай культуры. Стварэнне палітычных партый. Змены ў формах барацьбы. Эпоха «абуджэння Азіі».

Крызіс сёгуната ў Японіі. Буржуазная рэвалюцыя 1868 г. Паглыбленне крызісу традыцыйных адносін у першай палове ХІХ ст. Падрыў манаполіі дваранства на зямлю. Скрытая страта сялянамі зямлі. Рост мануфактур. Зараджэнне буржуазіі. Спробы сёгуна стабілізаваць традыцыйныя ўстоі (рэформы гадоў Тэмпа). Фарміраванне антысёгунскай апазіцыі, яе склад і ідэалогія. Гвалтоўнае «адчыненне» Японіі. Заклучэнне нераўнапраўных

пагадненняў. Рэзкае пагаршэнне ўнутранай сітуацыі ў краіне. Патрыятычны рух самураяў. Рэвалюцыя Мэйдзі. Грамадзянская вайна і скасаванне ўлады сёгуна. Аднаўленне ўлады імператара. Рэформы 1868 – 1873 гг. Асаблівасці буржуазнай мадэрнізацыі. Роля знешняга фактару. Кансерватыўная самурайская апазіцыя. Самурайскі мяцеж 1877 г. Канчатковае замацаванне капіталістычнага выбару.

Станаўленне капіталістычных адносін у Японіі. «Кансерватыўны» шлях развіцця капіталізму ў Японіі. Роля дзяржавы ў індустрыялізацыі краіны. Розніца ў тэмах развіцця прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Стварэнне манапалістычных аб'яднанняў. Цесная сувязь прамысловых колаў з дзяржаўным апаратам. Адмена нераўнапраўных пагадненняў.

Зараджэнне ліберальнага руху ў Японіі. Своеасаблівасці японскага лібералізму. Рух «за свабоду і народныя правы», яго ўнутраныя плыні. Стварэнне палітычных партый. Канстытуцыя 1889 г. Прычыны ранняй агрэсіўнасці японскага капіталізму. Першая проба сіл на Тайвані і ў Карэі. Япона-расійскае пагадненне 1875 г. Япона-кітайская вайна 1894 – 1895 гг. Сіманасэцкі мірны дагавор.

Японія ў пачатку XX ст. Прамысловы ўздым пасля япона-кітайскай вайны. Структурныя змены ў эканоміцы краіны. Уваход Японіі ў сусветную эканамічную эліту. Умацаванне эканамічных пазіцый японскай буржуазіі. Яе барацьба за ўмацаванне палітычных пазіцый. Рэформа закона аб выбарах. Стварэнне партыі сэйюкай. Рабочы рух ў Японіі ў пачатку XX ст. Спробы стварэння сацыялістычнай партыі. Наспяванне япона-расійскіх супярэчнацей у пачатку XX ст. Англа-японскі саюз. Руска-японская вайна 1904 – 1905 гг. Анексія Карэі. Пагадненні з Расіяй аб падзеле сфер уплыву. Уступленне Японіі ў Першую сусветную вайну. Экспансія ў Кітай. Уплыў вайны на ўнутраную сітуацыю ў Японіі. Абвастрэнне япона-амерыканскіх супярэчнацей. Ператварэнне Японіі ў вялікую дзяржаву на Далёкім Усходзе.

Культурнае развіццё Японіі ў XIX – пачатку XX ст. Шырокае перайманне навукова-тэхнічных дасягненняў Захаду пасля 1868 г. Хуткае развіццё адукацыі. Частковая вестэрнізацыя побыту. Барацьба дзвюх тэндэнцый у японскай культуры: еўрапеізацыі і захавання нацыянальнай самабытнасці. Дыскусія 1870 – 1890-х гг. у японскім грамадстве аб адносінах да заходняй культуры. Замаруджанасць змен у менталітэце. Захаванне традыцыйных маральна-псіхалагічных арыенціраў і сямейна-побытавых устояў. Абвяшчэнне сінта дзяржаўным культам. Змены ў развіцці японскай літаратуры. Заняпад японскага нацыянальнага тэатра, еўрапеізацыя тэатральнага мастацтва Японіі. Мастацтва і архітэктура. Суадносіны еўрапейскага ўплыву і нацыянальнай традыцыі.

Крызіс традыцыйнага грамадства ў Кітаі ў першай палове XIX ст. Сацыяльна-эканамічнае і палітычнае становішча. Рэзкае пагаршэнне становішча шырокіх колаў насельніцтва. Крызіс сістэмы традыцыйных адносін. Палітычны крызіс манчжурскай дынастыі. Адносіны паміж Кітаем і

еўрапейскімі краінамі з канца XVIII ст. Характар гандлёвых сувязей з еўрапейцамі. Спробы брытанцаў дыпламатычнымі сродкамі «адкрыць» Кітай. Увоз опіуму ў краіну. Барацьба прыдворных групавак у сувязі з опіумным гандлем. Першая «опіумная» вайна. Нераўнапраўныя пагадненні Кітая з іншаземцамі.

Сялянская вайна тайпінаў. Уздым антыманчжурскага руху на поўдні Кітая. Хун Сюцюань – ідэолаг і кіраўнік тайпінскага руху. Ідэалогія тайпінаў. Пачатак паўстання. Стварэнне тайпінскай дзяржавы, яе грамадскі і палітычны лад. Аграрная праграма тайпінаў. Сацыяльна-эканамічная палітыка тайпінскіх улад. Адносіны паміж паўстанцамі і іншаземцамі. Паўночны і Заходні паходы тайпінаў. Паўстанні пад кіраўніцтвам тайных суполак. Унутраныя рознагалосці ў кіраўніцтве паўстання.

Другая «опіумная» вайна. Новыя нераўнапраўныя пагадненні. Руска-кітайскае пагранічнае размежаванне. Утварэнне блоку манчжурскіх і кітайскіх феадалаў. Падтрымка Цынаў іншаземнымі дзяржавамі. Заняпад тайпінскай дзяржавы. Пералом у ходзе грамадзянскай вайны. Ваенныя паражэнні тайпінаў і гібель тайпінскай дзяржавы.

Пераўтварэнне Кітая ў паўкалонію. Спробы мадэрнізацыі краіны. Змены ў палітыцы цынскіх улад пасля другой «опіумнай» вайны. «Мірны» перыяд у адносінах Кітая з іншаземцамі. Пранікненне замежнага капіталу ў Кітай. Стварэнне іншаземнага сектара ў эканоміцы Кітая. Узнікненне нацыянальнай прамысловасці. Новыя з’явы ў сельскай гаспадарцы. Асаблівасці генезісу капіталізму ў Кітаі. Змены ў сацыяльнай структуры. Франка-кітайская вайна. Япона-кітайская вайна 1894–1895 гг. Падзел Кітая на сферы ўплыву. Эканамічнае і фінансвае закабаленне Кітая.

Рэакцыя розных слаёў кітайскага грамадства на іншаземнае закабаленне. Пераход да палітыкі «самаўмацавання». Узнікненне «буржуазнага» нацыяналізму. Рух рэфарматараў. Кан Ювэй. «Сто дзён рэформаў». Фарміраванне буржуазна-рэвалюцыйнай плыні «буржуазнага» нацыяналізму. Сунь Ятсен. «Саюз адражэння Кітая», яго праграма і тактыка. Паўстанне іхэтуаняў. «Заклучны пратакол» (1901) – замацаванне паўкаланіяльнага статусу Кітая.

Кітай у пачатку XX ст. Узмацненне іншаземнага пранікнення ў Кітай пасля японска-кітайскай вайны. «Новая палітыка» Цынаў. Паскарэнне развіцця нацыянальнай прамысловасці і ўмацаванне нацыянальнай буржуазіі. Складванне кітайскай нацыі. Абвастрэнне супярэчнасцей паміж Цынамі і кітайскім народам. Стыхійныя антыўрадавыя і антыіншаземныя выступленні. Канстытуцыйныя манеўры Цынаў. Ліберальна-канстытуцыйны рух у Кітаі. Змены ў тактыцы кітайскіх рэвалюцыянераў. Стварэнне партыі «Аб’яднаны Саюз». Тры прынцыпы Сунь Ятсена. Ідэалагічная барацьба паміж лібераламі і рэвалюцыянерамі. Наспяванне сацыяльнага выбуху ў Кітаі.

Пачатак Сіньхайскай рэвалюцыі 1911 г. Разгортванне грамадзянскай вайны. Суадносіны сіл паміж лібераламі і рэвалюцыянерамі. Утварэнне рэспубліканскага ўрада. Звяржэнне цынскай дынастыі. Пазіцыя дзяржаў у адносінах да кітайскай рэвалюцыі. Пошук кампрамісу паміж лібераламі і кітайскай бюракратыяй. Адрачэнне Цынскай дынастыі. Прыход да ўлады Юань Шыкая, яго ўнутраная палітыка. Стварэнне партыі Гаміньдан. «Другая рэвалюцыя» 1913 г.

Пазіцыя Кітая ў адносінах да Першай сусветнай вайны. Японская агрэсія ў Кітаі і «дваццаць адно патрабаванне». Устанаўленне дыктатуры Юань Шыкая. Падрыхтоўка да рэстаўрацыі манархіі. Пачатак грамадзянскай вайны. Барацьба мілітарысцкіх клік за кантроль над краінай. Эканамічныя і палітычныя змены ў Кітаі ў гады Першай сусветнай вайны. Ідэалагічная барацьба ў гады вайны.

Культурнае развіццё Кітая ў XIX – пачатку XX ст. Застой у культуры ў першай палове XIX ст. Зварот да еўрапейскай навукі і тэхнікі пад час палітыкі «самаўмацавання». Змены ў адукацыі. Пранікненне еўрапейскай культуры ў другой палове XIX ст. Адносіны да еўрапейцаў і еўрапейскай культуры розных сацыяльных пластоў. Захаванне традыцыйных светапогляду і норм штодзённага жыцця абсалютнай большасцю насельніцтва. Распаўсюджванне ў Кітаі пазітывісцкай філасофіі і сацыялогіі «філасофіі жыцця» ў пачатку XX ст. Адраджэнне канфуцыянства і распаўсюджванне мадэрнізаванага будызму. Рух за «новую культуру», яго асноўныя плыні. Дыскусія аб адносінах да заходняй культуры і да нацыянальных культурных традыцый.

Асноўныя рысы кітайскай літаратуры ў XIX – пачатку XX ст. Лу Сінь. Выяўленчае мастацтва Кітая гэтага часу. Архітэктура. Тэатральнае мастацтва.

Карэя ў XIX – пачатку XX ст. Эканамічны заняпад першай паловы XIX ст. Павелічэнне ўнутранай нестабільнасці. Спробы «адчынення» Карэі ў першай палове XIX ст. Гандлёвае пранікненне іншаземцаў у Карэю. Сялянскія паўстанні 60-х гг. XIX ст. Распаўсюджванне танхак. Рэформы 60-х гг. XIX ст. – новая спроба ўмацавання дзяржавы. Гвалтоўнае «адчыненне» Карэі, заключэнне нераўнапраўных пагадненняў. Вынікі іншаземнага пранікнення. Рэфарматарскі рух у Карэі. Сялянская вайна 1893–1894 гг. Рэформы 1894 г. – спроба мадэрнізацыі краіны.

Японска-кітайская вайна 1894 – 1895 гг. і Карэя. Барацьба Японіі і Расіі за ўплыў у Карэі. Руска-японская вайна і ўстанаўленне японскага пратэктарату ў Карэі. Антыяпонскі рух у краіне. Анексія Карэі. Японскі каланіяльны рэжым.

Культура Карэі XIX – пачатку XX ст. Асаблівасці развіцця карэйскай культуры ў XIX ст. Шырокае абнаўленне культурнага жыцця ў канцы XIX – пачатку XX ст. Змены ў сістэме адукацыі. Пераход на нацыянальны карэйскі алфавіт. Знаёмства карэйцаў з еўрапейскай культурай. Рух за рэфармаванне канфуцыянства. Новыя з’явы ў карэйскай літаратуры пачатку XX ст. З’яўленне новай драматургіі. Змена стылістычных тэндэнцый у карэйскім жывапісе. Рэзкае замаруджванне развіцця нацыянальнай культуры пасля анексіі.

Манголія ў XIX – пачатку XX ст. Палітыка манчжураў у Манголіі ў XIX ст. Пранікненне ў краіну кітайскага гандлёва-ліхвярскага капіталу. Узмацненне эксплуатацыі Манголіі ў канцы XIX ст. Уплыў кітайскай рэвалюцыі 1911 – 1913 гг. на Манголію. Стварэнне феадальна-тэакрытычнай дзяржавы. Расійска-кітайскія пагадненні аб статусе Манголіі. Каланіяльная палітыка Расіі. Экспансія кітайскага капіталу.

Паўднёва-Усходняя Азія ў XIX – пачатку XX ст. Узмацненне еўрапейскага націску на краіны паўстраўнога рэгіёна ў першай палове XIX ст. Спробы рэформаў перад пагрозай іншаземнага захопу. Завяршэнне тэрытарыяльнага падзелу Паўднёва-Усходняй Азіі ў канцы XIX ст. Выхад нацыянальна-вызваленчага руху краін рэгіёна на новы ўзровень.

Краіны Індакітайскага паўвострава. Эканамічны і культурны ўздым у В’етнаме ў першай палове XIX ст. Захоп Францыяй Паўднёвага В’етнама. Распаўсюджванне рэфарматарскіх ідэй. Захоп Францыяй В’етнама, устанаўленне французскага пратэктарату над Лаосам і Камбоджай. Стварэнне Індакітайскага саюза. Каланіяльная палітыка французаў. Зараджэнне буржуазна-нацыянальнай ідэалогіі. Унутраныя зрухі ў В’етнаме.

Узмацненне еўрапейскага ўціску на Сіам. Заключэнне нераўнапраўных пагадненняў. Антыфеадальныя рэформы 60–70-х гг. XIX ст. Эканамічны ўздым у Сіаме ў канцы XIX – пачатку XX ст. Ваенны ўціск Англіі і Францыі на Сіам у 80 – 90-я гг. XIX ст. Захаванне Сіамам незалежнасці і карэннай тэрыторыі.

Англа-бірманская вайна першай паловы XIX ст. Спробы мадэрнізацыі краіны. Нераўнапраўныя пагадненні 60-х гг. XIX ст. Страта Бірмай незалежнасці. Антыфеадальныя пераўтварэнні каланіяльнай адміністрацыі. Пераўтварэнне Бірмы ў пастаўшчыка сыравіны і харчавання. Зараджэнне нацыянальнага руху ў пачатку XX ст.

Філіпіны. Разбурэнне эканамічнай ізаляцыі Філіпінаў у пачатку XIX ст. Прыстасоўванне гаспадаркі краіны да патрэб сусветнага рынку. Развіццё плантацыйнай гаспадаркі. Хуткі рост гарадоў. Складванне гандлёвай буржуазіі. Узнікненне прадпрыемстваў мануфактурнага тыпу.

Адносна ранняе працягненне нацыянальнай самасвядомасці. Нацыянальны рух першай паловы XIX ст. Арыентацыя на грамадскія і духоўныя ідэалы Еўропы. Рэфарматарскі рух другой паловы XIX ст.

Нацыянальна-вызваленчая рэвалюцыя 1896 – 1898 гг. Стварэнне Філіпінскай рэспублікі. Умяшальніцтва ЗША ў барацьбу на Філіпінах. Скасаванне іспанскага панавання. Амерыканскі каланіяльны рэжым. Курс на «філіпінізацыю» ў гады першай сусветнай вайны.

Інданезія. Захоп Інданезіі Англіяй у пачатку XIX ст. Рэформы Рафлза. Аднаўленне галандскага кантролю. Пошук новых метадаў эксплуатацыі Інданезіі.

Паўстанне Дыпанегара на Яве (1825–1830).

Увод сістэмы «прымусовых культур», яе крызіс у другой палове XIX ст. Аграрныя законы 70-х гг. XIX ст. і іх уплыў на развіццё Інданезіі. Канчатковае

падпарадкаванне Галандыяй «знешніх астравоў». «Этычная палітыка» каланіяльнай адміністрацыі, яе асноўныя напрамкі і вынікі. Пераход Галандыі да правядзення палітыкі «адчыненых дзвярэй». Узнікненне арганізаванага нацыянальнага руху. Будзі Утома і Сарэкат іслам. Уплыў Першай сусветнай вайны на Інданезію.

Пераўтварэнне Індыі ў калонію. Індыя ў пачатку XIX ст. Адмена манаполіі Ост-Індскай кампаніі на гандаль з Індыяй. Пераўтварэнне краіны ў рынак сбыту англійскіх тавараў. Адміністрацыйныя рэформы 30-х гг. XIX ст. Крызіс традыцыйных метадаў эксплуатацыі. Паступовае пераўтварэнне Індыі ў крыніцу сыравіны. Дваісты характар брытанскай палітыкі ў Індыі. Разбурэнне традыцыйных структур і звычайных жыццёвых устояў. Завяршэнне брытанскага захопу Індыі. Войны англічан з маратхамі. Анексія Сінда. Захоп Пенджаба.

Вынікі брытанскай мадэрнізацыі ў сярэдзіне XIX ст. Рэакцыя розных колаў індыйскага насельніцтва на палітыку каланізатараў. Характар і рухаючыя сілы паўстання 1857 – 1859 гг. Галоўныя цэнтры паўстання і яго этапы. Адносіны да паўстання розных сацыяльных груп. Прычыны паражэння паўстання. Змены ў сістэме кіравання Індыяй.

Індыя на шляху капіталістычнага развіцця. Англійская аграрная палітыка ў Індыі ў другой палове XIX ст. Устанаўленне каланіяльна-феадальнай зямельнай манаполіі. Увоз англійскага капіталу ў Індыю. Развіццё нацыянальнага капіталістычнага прадпрыемства. Сацыяльныя зрухі ў індыйскім грамадстве.

Эканамічнае і палітычнае становішча індыйскай буржуазіі. Дваісты характар яе адносін да брытанскага панавання. Узнікненне буржуазнага нацыяналізму. Буржуазна-нацыянальныя арганізацыі 60 – 70-х гг. XIX ст., іх палітычныя праграмы. Стварэнне Індыйскага нацыянальнага кангрэса (ІНК), яго асноўныя плыні. Зараджэнне мусульманскага абшчыннага руху.

Узмацненне каланіяльнай эксплуатацыі ў канцы XIX ст. Пашырэнне ўвозу англійскіх капіталаў у Індыю. Фінансавая рэформа 90-х гг. XIX ст. Узмацненне супярэчнасцей паміж нацыянальным і іншаземным капіталам.

Індыя ў пачатку XX ст. Узмацненне незадаволенасці каланіяльным рэжымам. Мерапрыемствы Керзана. Уздым нацыянальна-вызваленчага руху ў 1905 – 1908 гг. Распальванне індуска-мусульманскай варожасці. Рабочы і сялянскі рух 1906 – 1908 гг. Абвастрэнне ўнутранай барацьбы ў ІНК. Раскол Нацыянальнага кангрэса. Працэс Тылака. Спад нацыянальна-вызваленчага руху ў 1908 г. Рэформы Морлі–Мінта. Сбліжэнне пазіцый «крайніх» і «ўмераных» кангрэсістаў пасля 1908 г. Змены ў пазіцыях Мусульманскай Лігі. Палітыка «замірэння» каланіяльнай адміністрацыі.

Уздзеянне Першай сусветнай вайны на Індыю. Рост антыанглійскага настрою ў краіне. Тэарыстычныя арганізацыі радыкалаў. Эвалюцыя пазіцый нацыянальнай буржуазіі ў гады вайны. Аб'яднанне ІНК. Лакхнаўскае пагадненне ІНК і Мусульманскай Лігі. Рух за гомруль. Пачатак дзейнасці М. К. Гандзі.

Індыйская культура другой паловы XIX – пачатку XX ст. Пашырэнне еўрапейскага ўплыву на культуру Індыі. У вытокаў індыйскага Адраджэння. Рам Махан Рой – рэфарматар і асветнік першай паловы XIX ст. Станаўленне новай індыйскай культуры з другой паловы XIX ст. Індыйская асвета, яе асноўныя ідэі. Развіццё адукацыі. Палітыка каланізатараў у галіне адукацыі. Рэлігійнае рэфарматарства другой паловы XIX ст. Рамакрышна і Вівекананда. Новыя з’явы ў індыйскай літаратуры. Рабіндранат Тагор. Асаблівасці тэатральнага мастацтва Індыі. Жываліс і архітэктура. Сімбіёз еўрапейскага і нацыянальнага ў індыйскай культуры.

Афганістан у XIX – пачатку XX ст. Стварэнне перадумоў для новага аб’яднання Афганістана ў пачатку XIX ст. Аб’яднанне афганскіх зямель Дост Мухамад-ханам. Барацьба афганцаў і сікхаў за Пешавар. Англіійская агрэсія ў Афганістане, першая англа-афганская вайна (1838 – 1842). Англа-афганскае пагадненне 1855 г. Завяршэнне аб’яднання асноўных афганскіх зямель у сярэдзіне XIX ст. Рэформы 70-х гг. XIX ст. Другая англа-афганская вайна (1878 – 1881). Англа-афганскае пагадненне 1893 г. Абмежаванне кантакту Афганістана са знешнім светам у канцы XIX ст. Мерапрыемствы Абдрахман-хана па ўмацаванні цэнтральнай улады.

Гаспадарчыя і культурныя зрухі ў пачатку XX ст. Мадэрнізацыя сістэмы адукацыі. Змены ў светапоглядзе часткі афганскай інтэлігенцыі. Младаафганскі рух. Англа-рускае пагадненне 1907 г. аб Афганістане. Афганістан у гады Першай сусветнай вайны.

Еўрапейскае пранікненне ў Іран у першай палове XIX ст. Прычыны павышэння ўвагі еўрапейскіх краін да Ірана з пачатку XIX ст. Барацьба паміж Англіяй і Францыяй за ўплыў на Іран. Пачатак англа-расійскага саперніцтва ў Іране. Англа-іранскі дагавор 1814 г. Расійска-іранскія войны. Умовы Гюлістанскага і Туркманчайскага дагавораў. Умяшальніцтва Англіі ў вайну паміж Іранам і Гератам. Англа-іранскі дагавор 1841 г.

Бабідскія паўстанні ў Іране. Спробы ўмацавання краіны. Дэстабілізацыя эканамічнага і сацыяльнага жыцця Ірана еўрапейскім пранікненнем. Відавочная абмежаванасць магчымасцей традыцыйнага грамадства. Секта бабідаў і яе ідэалогія. Эвалюцыя ідэалогіі бабідаў. Асноўныя цэнтры бабідскіх паўстанняў. Прычыны паражэння бабідаў. Узнікненне бехаізму.

Рэформы Мірзы Тагі-хана. Іх сутнасць і асноўныя напрамкі. Знешняя палітыка Ірана ў гады Крымскай вайны. Англа-іранская вайна 1856 – 1857 гг. Парыжскі мірны дагавор. Страта Іранам самастойнасці ў знешняй палітыцы.

Пераўтварэнне Ірана ў паўкалонію. Змены ў метадах каланіяльнай эксплуатацыі Ірана ў другой палове XIX ст. Англа-расійскае саперніцтва за ўплыў у краіне. Практыка канцэсій. Канцэсія Рэйтэра. Стварэнне Шахіншахскага банка. Расійскія канцэсіі ў паўночным Іране. Барацьба за Персідскі заліў. Англіійская нафтавая канцэсія. Фінансавое закабаленне Ірана. Уплыў іншаземцаў на ўнутраную палітыку Ірана. Узмацненне актыўнасці Германіі і ЗША ў Іране. Місія Моргана Шустэра.

Уключэнне Ірана ў сістэму сусветнага рынку. Рост таварнасці гаспадаркі. Павелічэнне прыватнаўласніцкага валодання зямлёй. Змены ў метадах вядзення гаспадаркі. Стрымліваючая роля іншаземнага засілля ў эканоміцы краіны. Зараджэнне буржуазнага нацыяналізму.

Іран у эпоху «абуджэння Азіі». Прычыны іранскай рэвалюцыі 1905–1911 гг. Сацыяльны склад антышахскай апазіцыі. Асноўныя этапы рэвалюцыі. Скліканне меджліса. Прыняцце канстытуцыі. Размежаванне ў рэвалюцыйным лагеры. Праграмы лібералаў і рэвалюцыянераў-дэмакратаў. Пазіцыі дзяржаў у адносінах да іранскай рэвалюцыі. Англа-расійскае пагадненне 1907 г. Контррэвалюцыйны пераварот 1908 г. Тэбрызскае паўстанне. Паўстанне ў Гіляне. Аднаўленне канстытуцыі. Скліканне другога меджліса. Палітыка лібералаў. Увод у Іран войскаў Англіі і Расіі. Вынікі рэвалюцыі.

Іран у гады Першай сусветнай вайны.

Развіццё грамадскай думкі ў Іране. Уплыў Захаду і ўнутраных фактараў на ўзнікненне новай грамадска-палітычнай думкі. Асноўныя прадстаўнікі іранскай філасофскай і грамадскай думкі першай трэці XIX ст. Спробы рэлігійнага рэфарматарства. Уяўленні Баба аб грамадстве і дзяржаве. З’яўленне касмапалітычнай дактрыны бехаітаў.

Іранская грамадска-палітычная думка ў другой палове XIX – пачатку XX ст. Уплыў еўрапейскага буржуазнага асветніцтва. Памяркоўная і радыкальная плыні ў іранскім асветніцтве. Мірза Ага-хан Кермані і А. Талібаў. Рэвалюцыйна-дэмакратычная і ліберальна-буржуазная плыні. Ідэйная платформа іранскіх сацыял-дэмакратаў.

Спробы рэформаў у Асманскай імперыі ў XIX ст. Міжнароднае становішча Асманскай імперыі ў канцы XVIII ст. Рэформы Селіма III, іх сутнасць, асноўныя напрамкі. Рэакцыя турэцкага грамадства на пераўтварэнні. Звяржэнне Селіма III. «Рушчукскія сябры». Узнаўленне рэфарматарскай палітыкі пры Махмудзе II. Пашырэнне поля рэформаў.

Егіпецкі крызіс 30-х гг. XIX ст. Дагавор аб апецы і пагадненне аб пралівах. Узмацненне эканамічнай залежнасці Асманскай імперыі. Паглыбленне рэформаў у перыяд танзімата. Спроба вестэрнізацыі Турцыі. Крымская вайна 1853–1856 гг. і яе ўздзеянне на знешняе і ўнутранае становішча Асманскай імперыі. Абвастрэнне ўнутранага крызісу. Зараджэнне ліберальна-канстытуцыйнага руху. Суполка «новых асманаў». Уздым нацыянальна-вызваленчага руху на Балканах у 70-я гг. XIX ст. Абвастрэнне «ўсходняга пытання». Канстытуцыя 1876 г. Руска-турэцкая вайна 1877–1878 гг. Устанаўленне дыктатуры Абдул-Хаміда II.

Турцыя напярэдадні і падчас «абуджэння Азіі». Уступ Турцыі ў паласу крызісу. Фінансавае закабаленне краіны. Практыка канцэсій. Пераўтварэнне Турцыі ў паўкалонію. Уваход турэцкай гаспадаркі ў сусветны рынак. Сацыяльна-эканамічныя зрухі у краіне. Унутраная палітыка Абдул-Хаміда II. Панісламізм. Узнікненне младатурэцкага руху. Распрацоўка праграмы і

такты. Унутраныя пlynі младатуркаў. Младатурэцкая рэвалюцыя 1908 г. Мяцеж 1909 г. Унутраная палітыка младатуркаў. Трыпалітанская і Балканскія войны. Знешнепалітычная пераарыентацыя на Германію.

Турцыя і Першая сусветная вайна. Уздзеянне вайны на ўнутранае развіццё краіны. Узмацненне нацыянальнай прамысловасці. Пагаршэнне становішча шырокіх колаў насельніцтва. Нацыянальная палітыка младатуркаў. Ваенныя паражэнні турэцкай арміі. Капітуляцыя Асманскай імперыі.

Арабскія краіны ў XIX – пачатку XX ст. Егіпет на мяжы XVIII – XIX ст. Турэцка-мамлюкская вайна. Прыход да ўлады Мухамеда Алі. Рэфармаванне краіны. Захоп Судана і Аравіі. Войны Егіпта з Турцыяй у 30-х гг. XIX ст. Капітуляцыя Егіпта. Пранікненне іншаземнага капіталу ў Егіпет. Пабудова Суэцкага канала. Ліберальныя рэформы 50 – 70-х гг. Фінансавое закабаленне Егіпта і пераўтварэнне яго ў паўкалонію. Канстытуцыйны рух у Егіпце. Паўстанне Арабі-пашы. Англійская акупацыя Егіпта. Эканамічная палітыка Англіі ў краіне. Мусульманскія рэфарматары. Дзейнасць аль-Афгані ў Егіпце. Фарміраванне ідэй і прынцыпаў арабскага нацыяналізму. Стварэнне палітычных партый.

Аднаўленне прамога турэцкага кіравання Сірыяй, Ліванам, Іракам і Лівіяй. Рэформы танзімата ў гэтых краінах. Паўстанні ў Сірыі і Ліване. Французская экспедыцыя ў Ліван. «Арганічны статус» Лівана 1861 г. Праўленне Мідхат-пашы ў Іраку. Сенусітскі рух у Лівіі. Роля духавенства.

Французская экспансія ў Алжыры. Паўстанне пад кіраўніцтвам Абд аль-Кадзіра. Каланіяльны рэжым у Алжыры. Паўстанне 1871 г. Зараджэнне нацыянальна-вызваленчага руху.

Англа-французская барацьба за Туніс у першай палове XIX ст. Рэформы 30–50-х гг. XIX ст. Туніскае канстытуцыйнае 1861 г. Фінансавое закабаленне Туніса. Пераўтварэнне краіны ў паўкалонію. Устанаўленне французскага пратэктарату над Тунісам. Уздым нацыянальнага руху ў пачатку XX ст. Младатунісцы.

Паўстанне махдыстаў у Судане. Стварэнне махдысцкай дзяржавы. Захоп Судана англічанамі. Англа-французскія супярэчнасці ў Судане. Пагадненне 1899 г. Устанаўленне англа-егіпецкага кандамінімуму.

Англа-французскі ўціск на Марока ў першай палове XIX ст. «Адкрыццё» краіны. Спробы правядзення ўнутраных рэформаў у сярэдзіне XIX ст. Іншаземнае пранікненне ў Марока. Барацьба дзяржаў за ўплыў у краіне. Мараканскія крызісы 1905 і 1911 гг. Устанаўленне французскага пратэктарату.

Трыпалітанская вайна 1911 г. Захоп Лівіі Італіяй.

Уздзеянне младатурэцкай рэвалюцыі на нацыянальных рух арабскіх краін. Стварэнне арабскіх нацыянальных арганізацый. Першы арабскі кангрэс 1913 г. Эвалюцыя адносін паміж арабскімі нацыяналістамі і младатуркамі. Радыкалізацыя арабскага нацыянальнага руху.

Арабскія краіны ў час Першай сусветнай вайны. Адносіны да вайны арабскіх нацыяналістаў. Становішча ў арабскіх правінцыях Турцыі ў гады вайны. Устанаўленне англійскага пратэктарату над Егіптам. Нацыянальных рух у Егіпце ў перыяд вайны. Паўстанне 1916 г. у Хіджазе. Перагаворы краін Антанты аб пасляваенным лёсе арабскіх краін. Дэкларацыя Бальфура. Ваенны крах Турцыі і англа-французская акупацыя арабскіх краін.

Развіццё грамадскай думкі ў арабскіх краінах. Арабскае Адраджэнне (Нахда) і яго агульная характарыстыка. Адраджэнне літаратурнай арабскай мовы. Станаўленне новай арабскай літаратуры. Асветнікі і рэлігійныя рэфарматары. Пытанне аб эмансипацыі жанчыны. Праблема ўзаемадзеяння «Усход – Заход». Западніцтва піянераў новай арабскай думкі. Б. аль-Бустані, Хаўрадзін ат-Тунісі, Р. ат-Тахтаві. Уплыў ідэй французскай буржуазнай рэвалюцыі XVIII ст. на першых арабскіх асветнікаў.

Элементы нацыянальна-патрыятычных ідэй у першых арабскіх асветнікаў. Прапаганда нацыянальнай кансалідацыі арабаў, барацьба супраць рэлігійнага раз'яднання. Узмацненне антызападніцкіх тэндэнцый у развіцці арабскай грамадскай думкі. Іслам як сродак абгрунтавання процідзеяння імперыялістычнай экспансіі еўрапейскіх краін. Першыя ідэолагі ісламскага напрамку арабскай грамадскай думкі. Дзейнасць аль Афгані. Мусульманская рэфармацыя, або мусульманскі мадэрнізм. Сувязь рэфармацыі з асветніцтвам. Тэорыя ісламскага яднання. Антыімперыялістычны характар панісламізму. Панісламізм як адзін з напрамкаў арабскай патрыятычнай думкі. Крытыка сацыяльнай няроўнасці і ўзнікненне сацыялістычных канцэпцый. Тэорыя мусульманскага сацыялізму.

Ідэйны аспект масавых рухаў XIX ст. (Абд аль Кадзір аль-Джазаіры, махдзісты, вахабіты Неджда). Рэлігійна-кансерватыўныя лозунгі, цяга да «залатога веку» патрыярхальных адносін. Працэс абуджэння нацыянальнай самасвядомасці шырокіх народных мас.

Афрыка ў XIX – пачатку XX ст. Пранікненне еўрапейскіх місіянераў і падарожнікаў ва ўнутраныя раёны Афрыкі. Першыя каланіяльныя войны. Стварэнне бурскіх рэспублік на поўдні Афрыкі.

Прычыны шырокай каланіяльнай экспансіі еўрапейскіх дзяржаў у Афрыцы у другой палове XIX ст. Берлінская канферэнцыя 1884–1885 гг. Уладанні еўрапейцаў у Заходняй Афрыцы. Італа-эфіопская вайна. Захоп Афрыканскага рогу. Англа-зулуская вайна 1879 г. Вайна англічан з бурскімі рэспублікамі. Стварэнне Паўднёва-Афрыканскага Саюза. Германскія ўладанні ў Паўднёвай Афрыцы. Палітычная карта Афрыкі на пачатку XX ст. Змены на ёй падчас Першай сусветнай вайны.

Арганізацыя каланіяльнага кіравання і метады эксплуатацыі. Унутраныя змены ў афрыканскіх грамадствах пад уплывам каланізатараў. Зараджэнне новых формаў і метадаў антыкаланіяльнай барацьбы. Узнікненне палітычных партый і арганізацый мясцовага насельніцтва.

5. СТАНАЎЛЕННЕ НЕЗАЛЕЖНЫХ ДЗЯРЖАЎ У ЛАЦІНСКАЙ АМЕРЫЦЫ У XIX – пач. XX ст.

Барацьба за незалежнасць. Перадумовы вайны за незалежнасць у іспанскіх калоніях. Вызваленчая барацьба мурынаў Сан-Дамінго. Выступленні першага дзесяцігоддзя XIX ст. Пачатак вайны за незалежнасць. Рэгіянальныя асаблівасці вайны за незалежнасць. Першы этап вайны. Пospехі паўстанцаў іспанскі рэванш. Другі этап вайны. Утварэнне незалежных дзяржаў на месцы былых каланіяльных валоданняў Іспаніі. Палітычныя ідэі С. Балівара. Асаблівасці вызваленчай барацьбы ў Бразіліі.

Лацінаамерыканскія дзяржавы ў XIX ст. Палітычныя праблемы новых дзяржаў і спробы іх пераадолення. Усталяванне дыктатарскіх рэжымаў у шэрагу краін і барацьба з імі. Эканамічныя праблемы. Сістэма асіенд і пэнаж, іх уплыў на эканамічнае, сацыяльнае і культурнае жыццё Лацінскай Амерыкі. Спробы мадэрнізацыі эканомікі.

Знешнепалітычнае становішча краін Лацінскай Амерыкі. Адносіны з Іспаніяй і іншымі еўрапейскімі дзяржавамі. Адносіны з ЗША. Доктрына Манро. Экспансія ЗША на тэрыторыю Мексікі і Цэнтральнай Амерыкі. Канфлікты паміж лацінаамерыканскімі дзяржавамі. Ціхаакіянскія войны. Парагвайская вайна.

Асноўныя тэндэнцыі развіцця лацінаамерыканскіх краін у другой палове XIX ст. Палітычная барацьба паміж лібераламі і кансерватарамі. Змены ў эканамічнай, сацыяльнай і палітычнай сферах жыцця. Рэформы ў Мексіцы. Усталяванне рэспубліканскага ладу ў Бразіліі. Узнікненне новых палітычных партый. Стаўленне да каталіцкай царквы. Нараджэнне рабочага класу.

Працяг працэсу вызвалення ад каланіяльнай залежнасці. Іспана-амерыканская вайна і абвясчэнне незалежнасці Кубы. Пабудова Панамскага каналу і незалежнасць Панамы. Агульная характарыстыка краін Лацінскай Амерыкі на мяжы XIX–XX ст.

Асноўныя тэндэнцыі развіцця лацінаамерыканскай культуры ў XIX – пачатку XX стст. Роля раманскіх краін у працэсе культурнага аб'яднання і еўрапеізацыі Паўднёвай Амерыкі. Культурныя кантакты Лацінскай Амерыкі з Еўропай, Афрыкай, Паўночнай Амерыкай. Пазіцыі еўропацэнтрызму, еўрапейскага духоўнага каланіялізму.

Заваяванне незалежнасці і фарміраванне самабытнай нацыянальнай і кантынентальнай самасвядомасці лацінаамерыканцаў.

Каталіцкая царква Лацінскай Амерыкі. Яе уплыў на развіццё культуры і адукацыі. Стварэнне сеткі каталіцкіх навучальных устаноў, устаноў навукі і культуры.

Фарміраванне культурнай карты рэгіёну. Уплыў эканамічнага, этнічнага, геаграфічнага і палітычнага фактараў на культурны працэс.

Афраамерыка. Афраамерыканскія культуры. Развіццё негрызму.

Індаамерыка. Уплыў дакалумбавых цывілізацый на выяўленчае мастацтва, архітэктурну. М. Гансалес Прадо (1848 – 1918) і фарміраванне канцэпцыі індэанізму.

Еўрапамерыка. Асаблівасці крэалізму. Лацінаамерыканскі рамантызм XIX ст. Творчасць Э. Эчэверрыі (1805 - 1851), Д. Сармьенто (1811 - 1888) і Авельянеды (1814 - 1873). Развіццё літаратуры, выяўленчага мастацтва. Станаўленне лацінаамерыканскай оперы.

Зараджэнне мадэрнізму. Творчасць Р. Дарыё (1867 - 1916). Імкненне да самабытнасці ў мастацтве. Першыя спробы ўсведамлення спецыфікі і перспектывы развіцця лацінаамерыканскай культуры.

Лацінская Амерыка - як пэўнае адзінства ў агульнагістарычным і культурным плане.

ЛІТАРАТУРА

АСНОЎНАЯ

Крыніцы

- Восстание ихэтуаней: Док. и материалы. – М.: Наука, 1968. – 276 с.
- Дамейка, І. Мае падарожжы / І. Дамейка – Мінск: МГА “Беларускі кнігазбор”, 2002 – 493 с.
- Лас Касас, Бартоломе де. История Индий / Бартоломе де Лас Касас. – Л.: Наука (Ленинградское отделение), 1968. – 471 с.
- Кабеса де Вака, Нуньес. Кораблекрушения / Нуньес Кабеса де Вака. – М.: Мысль, 1975. – 128 с.
- Сармьенто, Д.Ф. Цивилизация и варварство. Жизнеописание Хуана Факундо Кироги, а также физический облик, обычаи и нравы Аргентинской республики / Д.Ф. Сармьенто. – М.: Наука, 1988. – 270 с.
- Синьхайская революция в Китае: Сборник статей. М., 1962. – 324 с.
- Тайпинское восстание 1850–1864 гг.: Сб. док. М.: Наука, 1960. – 356 с.
- Хрестоматия по новой истории / Под ред. А. А. Губера и др. – В 2 т. – М.: Мысль, 1963; 1965. – 783 с.; 756 с.
- Хроники открытия Америки: Книга I: Новая Испания. – М.: Литературное издательство «Академический проект», 2000. – 490 с.

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

- Акимкина, Н. А. Практикум по новой истории стран зарубежного Востока (Индия, Иран, Турция) / Н.А. Акимкина, М.А.Люксембург. – М.: Высшая школа, 1963. – 170 с.
- Альперович, М. С. История Латинской Америки (с древнейших времен до начала XX в.) / М.С.Альперович, Л.Ю.Слезкин. – М.: Высшая школа, 1991. – 295 с.
- Васильев, Л. С. История Востока: В 2 ч. / Л.С.Васильев. – М.: Высшая школа, 1993. – 495 с.; 494 с.
- Губер, А. А. Новая история стран зарубежного Востока : учеб. для пед. ин-тов / А. А. Губер. – 2-е изд. – М.: Учпедгиз, 1961. – 440 с.
- Губер, А. А. Новая история стран Азии и Африки / А.А. Губер, Г.Ф. Ким, А.Н. Хейфец. – 3-е изд. – М.: Наука, 1982. – 560 с.
- История стран Азии и Африки: В 2 ч.: Учеб. Пособие. М. Изд. МГУ, 1989. – 384 с.; 368 с.
- Розалиев, Ю. Н. Новая и новейшая история стран Азии и Африки: Учеб. Пособие / Ю.Н. Розалиев. – М.: Высшая школа, 1987. – 349 с.

ДАДАТКОВАЯ

- Абрамова, С. Ю. Африка: четыре столетия работорговли / С.Ю. Абрамова. – М.: Наука, 1978. – 284 с.

Агаев, С. Л. Иран в прошлом и настоящем / С.Л. Агаев. – М.: Наука, 1981. – 271 с.

Альперович М.С. Революция и диктатура в Парагвае (1810–1840) / М.С.Альперович. – М.: Наука, 1975. – 392 с.

Альперович, М.С. Рождение мексиканского государства / М.С. Альперович. – М.: Наука, 1979. – 167 с.

Аяж, Ж. Очерки марокканской истории: пер. с фр./ Ж. Аяж. – М.: Прогресс, 1982. – 384 с.

Бессмертный лотос: Слово об Индии. М. Молодая гвардия, 1987. – 381 с.

Бичурин Н. Я. Статистическое описание Китайской империи: (в двух частях)/ Н. Я. Бичурин. – М.: Восточный Дом, 2002. – 464 с.

Бичурин Н. Я. Китай в гражданском и нравственном состоянии/ Н. Я. Бичурин. – М.: Восточный Дом, 2002. – 432 с.

Бонгард-Левин Г. М. Древнеиндийская цивилизация: философия, наука, религия /Г.М. Бонгард-Левин. М.: Наука, 1980. – 333 с.

Бэшем, А. Чудо, которым была Индия: пер. с англ. / А. Бешэм. – М.: Наука, 1977. – 617 с.

Бюттнер, Т. История Африки с древнейших времен: пер. с нем. / Т. Бюттнер. – М.: Наука, 1981. – 253 с.

Васильев, А. М. Египет и египтяне / А.М. Васильев – М.: Мысль, 1986. – 253 с.

Васильев, Л. С. История религий Востока: Для вузов /Л.С. Васильев.– 2-е изд. –М.: Книжный дом «Университет», 1998. – 425 с.

Васильев, Л. С. Культы, религии, традиции в Китае / Л.С.Васильев. – М.: Издательская фирма «Восточная литература», 2001. – 487 с.

Века неравной борьбы / Отв. ред. В. Н. Никифоров. – М.: Наука, 1967. – 451 с.

Внешнеэкономические связи Османской империи в новое время (конец XVIII – начало XX в.). – М.: Наука, 1989. – 227 с.

Война за независимость в Латинской Америке (1810–1826). – М.: Наука, 1964. – 318 с.

Гавриков, Ю.П. Перу: от инков до наших дней / Ю.П. Гавриков. – М.: Наука, 1977. – 135 с.

Ганди, М. К. Моя жизнь /М.К.Ганди. – М.: Наука, 1969. – 612 с.

Гасратян, М. А. Очерки истории Турции / М.А. Гасратян, С.Ф. Орешков, Ю.А.Петросян. – М.: Наука, 1983. – 294 с.

Гонионский С. А. Очерки новейшей истории стран Латинской Америки / С.А. Гонионский. – М.: Просвещение, 1964. – 384 с.

Государство в докапиталистических обществах Азии / Отв. ред. Г. Ф. Ким, К. З. Ашрафян. – М.: Наука, 1987. – 319 с.

Гришелева, Л. Д. Формирование японской национальной культуры (конец XVI – начало XX в.) /Л.Д. Гришелева. – М.: Наука, 1986. – 285 с.

Дюбуа, У. Африка. Очерк по истории африканского континента и его обитателей / У. Дюбуа. – М.: Издательство иностранной литературы, 1961. – 358 с.

Ефимов, Г. В. Буржуазная революция в Китае и Сунь Ят-сен, 1911–1913 / Г.В.Ефимов. – М.: Наука, 1974. – 415 с.

Жульен, Ш.-А. История Северной Африки / Ш.-А. Жульен. – М.: Издательство иностранной литературы, 1961. – 647 с.

Зарин, В. А. Запад и Восток в мировой истории XIV – XIX вв. (*Западные концепции общественного развития и становление мирового рынка*) / В.А.Зарин. – М.: Наука, 1991. – 352 с.

Зарождение идеологии национально-освободительного движения (XIX – начало XX в.): Очерки по истории общественной мысли народов Востока. – М.: Наука, 1973. – 488 с.

Игнатъев, О.К. Тирадентис / О.К.Игнатъев. – М.: Молодая гвардия, 1966. – 173 с.

Илюшечкин, В. П. Крестьянская война тайпинов / В.П. Илюшечкин. – М.: Наука, 1967. – 395 с.

Историография стран Востока. Проблемы нового времени / Под ред. Ф. М. Апамба и др. – М.: Издательство МГУ, 1978. – 255 с.

История Африки в XIX – начале XX века. – М. Наука, 1984. – 584 с.

История Востока. В 6 т. /Гл. редкол.: Р.Б.Рыбаков (пред.) и др.; Институт востоковедения. – М.: Восточная литература, 2005. – Т.4. Восток в новое время (конец XVIII– начало XX в.) Кн. 1– 608 с.; Кн.2.– 574 с.

История Ирана / Под ред. М. С. Иванова. – М.: Изд. МГУ, 1977. – 488 с.

История Латинской Америки. 70-е годы XIX в. – 1918 г. /Отв. ред. Е.А.Ларин. – М.: ИВИ, Центр латиноамериканских исследований, 1993. – 314 с.

История Латинской Америки. Доколумбова эпоха –70-е годы XIX в. /Отв. ред. Н.М.Лавров. – М.: ИВИ, Центр латиноамериканских исследований, М., 1991. – 236 с.

История национально-освободительной борьбы народов Африки в новое время / Отв. ред. М. Ю. Френкель. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1976. – 639 с.

Калюжная, Н. М. Восстание ихэтуаней (1898–1901) / Н.М. Калюжная. – М.: Наука, 1978. – 363 с.

Кильберг, Х. И. Восстание Араби-паши в Египте / Х.И. Кильберг. М.; Л.: Издательство Академии наук СССР, типография Академии наук СССР в Ленинграде, 1937. – 185 с.

Кин, Д. Японцы открывают Европу: 1720–1830 /Д.Кин. – М.: Наука, 1972 – 207 с.

Кинжалов, Р.В. Орел, кецаль и крест /Р.В.Кинжалов. – СПб.: Наука (Санкт-Петербургское отделение), 1991. – 186 с.

Киракосян, Д. С. Младотурки перед судом истории /Д.С. Киракосян. – Ереван, Айастан, 1986. – 479 с.

Кириллина, С. А. Ислам в общественной жизни Египта (вторая половина XIX – начало XX в.) / С.А.Кириллина. – М.: Наука, 1989. – 201 с.

Конрад, Н. И. Буддизм и его роль в общественной жизни стран Азии /Н.И.Конрад. – М. Наука, 1983. – 248 с.

Конрад, Н. И. Запад и Восток / Н.И.Конрад. – М. Наука, 1972. – 496 с.

Котлов, Л. Н. Становление национально-освободительного движения на Арабском Востоке (середина XIX – 1908) / Л.Н. Котлов. – М. Наука, 1975. – 324 с.

Еремеев, Д.Е. История Турции в средние века и новое время: учебное пособие / Д.Е.Еремеев, М.С. Мейер. – М.: Издательство МГУ, 1992. – С.224.

Кошелев, В. С. Египет от Ораби-паши до Саада Заглула. 1879–1924 / В.С.Кошелев. М.: Наука, 1992. – 292 с.

Кошелев, В. С. Египет: уроки истории. Борьба против колониального господства и контрреволюции (1879–1981) / В.С.Кошелев. – Минск: Издательство «Университетское», 1984. – 176 с.

Кузнецов, А. А. Эволюция индийской касты /А.А. Кузнецов. – М. Наука, 1983. – 325 с.

Кузнецов, Ю. Ф. История Японии: Для вузов / Ю.Ф. Кузнецов, Г.Б. Навлицкая, И.М. Сырицин. – М.: Высшая школа, 1988. – 432 с.

Культура Латинской Америки. – М.: Росспэн, 2000. – 742 с.

Лаврецкий, И. Хуарес / И.Лаврецкий. – М. Молодая гвардия, 1969. – 234 с.

Ланда Р. Г. Борьба алжирского народа против европейской колониальной экспансии (1830–1918) /Р.Г. Ланда. – М. Наука, 1976. – 307 с.

Латинская Америка в международных отношениях: В 2 т. – М.: Наука, 1988. – Т.1 – 282 с., Т.2 – 314.

Лот, Г. Вторжение в Восточную Африку / Г.Лот. – М.: Наука, 1971. – 195 с.

Луцкий, В. Б. Новая история арабских стран / В.Б.Луцкий. – М. Наука, 1966. – 372 с.

Лэйн, Э. Нравы и обычаи египтян в первой половине XIX в.: пер. с англ. / Э. Лэйн. – М. Наука, 1982. – 436 с.

Медина, М. Соединенные Штаты и Латинская Америка. XIX век / М.Медина. – М.: Прогресс, 1974. – 360 с.

Неру, Д. Открытие Индии: В 2 кн. /Д.Неру. – М.: Политиздат, 1989. Кн. 1 – 512 с. – Кн. 2 – 506 с.

Никифоров, В. Н. Восток и всемирная история / В.Н.Никифоров. – М.: Наука, 1975. – 350 с.

Новая история Вьетнама / Отв. ред. С. А. Мхитарян. – М. Наука, 1980. – 717 с.

Новая история Китая. – М.: Издательство МГУ, 1998. – 736 с.

О генезисе капитализма в странах Востока (XV–XIX вв.). Материалы обсуждения / Отв. ред. С. Д. Сказкин и др. – М.: Издательство восточной литературы, 1962. – 424 с.

Овсянников, В. А. Массовые движения народов Азии и их оценка К. Марксом и Ф. Энгельсом (середина XIX в.) /В.А.Овсянников. – М.: Наука, 1989. – 135 с.

Очерки истории Аргентины. – М.: Соцэкгиз, 1961. – 573 с.

Очерки истории Кубы. – М.: Наука, 1978. – 603 с.

Очерки истории распространения исламской цивилизации. – Т.1. – М.: Наука, 2002. – 614 с.

Очерки истории Чили. – М.: Наука, 1967. – 530 с.

Очерки новой истории Японии (1640–1917). – М.: Издательство восточной литературы, 1958. – ? с.

Павлов, В. И. К стадияльно-формационной характеристике восточных обществ в новое время // Жуков Е. М., Барг М. А., Черняк Е. Б., Павлов В. И. Теоретические проблемы всемирно-исторического процесса. М.: Наука, 1979. С. 173–329.

Петросян, Ю. А. Младотурецкое движение / Ю.А.Петросян. – М.: Наука, 1971. – 328 с.

Помбу, Р. История Бразилии / Р.Помбу. – М.: Издательство иностранной литературы, 1962. – 439 с.

Пронников, В.А. Японцы. Этнографические очерки / В.А.Пронников, И.Д. Ладанов. – М.: Наука, 1983. – 270 с.

Россия и Афганистан / Отв. ред. Ю. В. Ганковский. – М.: Наука, 1989. – 205 с.

Семенов, В. И. Из жизни императрицы Цыси / В.И.Семенов. – М.: Наука, 1976. – 164 с.

Сидихменов, В. Я. Китай: страницы прошлого / В.Я.Сидихменов. – 2-е изд. – М.: Наука, 1978. – 384 с.

Сидихменов, В. Я. Маньчжурские правители Китая / В.Я.Сидихменов. – Минск: Миринда., 2004. – 445 с.

Смилянская, И. М. Социально-экономическая структура стран Ближнего Востока на рубеже нового времени / И.М.Смилянская. – М. Наука, 1979. – 252 с.

Степанянц, М. Т. Ислам в философской и общественной мысли зарубежного Востока. (XIX-XX вв.) / М. Т. Степанянц. – М.: Наука, 1974. – 190 с.

Сунь Ят-сен. Избранные произведения /Сунь Ят-сен. – М.: Наука, 1964. – 573 с.

Тарле, Е. В. Очерки по истории колониальной политики западноевропейских государств (конец XV – начало XIX в.) / Е.В.Тарле. – М.; Л.: Наука, 1965. – 427 с.

Типы общественных отношений на Востоке в средние века. – М.: Наука, 1982. – 269 с.

Тихвинский, С. Л. Движение за реформы в Китае в конце XIX века и Кан Ювэй /С.Л.Тихвинский. / М.: Издательство восточной литературы, 1959. – 419 с.

Ушков, А. М. Утопическая мысль в странах Востока: традиция и современность./ А.М.Ушков. – М.: Издательство МГУ, 1982. – 184 с.

Хмелева, Н. Г. Государство Абд-аль-Кадира Алжирского /Н.Г.Хмелева. – М.: Наука, 1973. – 126 с.

Чернявская, В. В. Формирование египетской интеллигенции в XIX – первой половине XX в. /В.В.Чернявская. – М.: Наука, 1979. – 162 с.

Шаститко, П. М. Нана Сахиб / П.М.Шаститко. – М. Наука, 1967. – 168 с.

Шелешнева, Н. А. Латиноамериканская живопись XX века /Н.А.Шелешнева. –М. Наука, 1990. – 253 с.

Шемякин, Я. Г. Европа и Латинская Америка: Взаимодействие цивилизаций в контексте всемирной истории / Я. Г.Шемякин. – М. Наука, 2001. – 390 с.

Фадеева, И. Л. Концепция власти на Ближнем Востоке. Средневековье и новое время /И.Л.Фадеева. – М.: Наука, 1993. – 182 с.

Эволюция восточных обществ: синтез традиционного и современного. – М.: Наука, 1984. – 581 с.

Юго-восточная Азия в мировой истории / Под ред. С. Н. Ростовского и др. – М.: Наука, 1977. – 351 с.